

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΩΝ ΑΚΟΒΙΤΙΚΩΝ

ΣΙΑΧΑΛΟΥ Ε.¹, και ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε.¹

¹ Εκπαιδευτήρια Μπουγά –Γυμνάσιο, Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Μεσσηνίας
e-mail: fbougas@otenet.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η περιβαλλοντική ομάδα του σχολείου μας εκπόνησε εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Περιβάλλον και Ιστορία: Η περίπτωση του αρχαιολογικού χώρου των Ακοβιτικών». Πρόκειται για μια συνδυαστική προσέγγιση του περιβάλλοντος και της ιστορίας με επίκεντρο ένα διπλό αρχαιολογικό χώρο στα Ακοβίτικα της Καλαμάτας που παρά την αξία του είναι άγνωστος όχι μόνο στο Πανελλήνιο αλλά δυστυχώς και στο μεσσηνιακό λαό. Η απόφαση να συνδυάσουμε τη μελέτη της ιστορίας με τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος πάρηκε με κάποια δυσκολία αλλά και επιφύλαξη, δεδομένου ότι ο χώρος αυτός δεν είναι πλήρως ανεσκαμμένος και η βιβλιογραφία ως εκ τούτου είναι φτωχή. Όμως ο χώρος στενάζει κάτω από το βάρος της εγκατάλειψης και της αδιαφορίας, πνιγμένος στα σκουπίδια και στα νερά, ιδίως τους χειμερινούς μήνες. Όλα αυτά μάς ώθησαν να ασχοληθούμε με τη μελέτη του χώρου αυτού με διπλό στόχο: α) τη γνωριμία με το χώρο και την τόνωση της περιβαλλοντικής ευαισθησίας των μαθητών – με επίκεντρο αρχαιολογικούς χώρους και β) την ανάδειξή του, την αισθητική αναβάθμισή του και την ευαισθητοποίηση των τοπικών αρχών και των συμπολιτών μας. Οι μικροί μαθητές της περιβαλλοντικής ομάδας υποδύθηκαν πολλούς ρόλους (αρχαιολόγοι, δημοσιογράφοι, ξεναγοί). Παρέστησαν σε συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου Καλαμάτας και έθεσαν το αίτημα τους. Ακόμη, υποδέχθηκαν στο σχολείο τους συνεργάτες του προγράμματος, από τους οποίους αποκόμισαν πολύτιμες γνώσεις για αντικείμενα συναφή με το θέμα του προγράμματος. Τέλος, για την έκδοση της εργασίας τους αλλά και σε όλη τη διάρκεια του χρόνου συνδύασαν τις γνώσεις από πολλά μαθήματα όπως Αρχαία Ελληνικά, Ιστορία, Πληροφορική, Γεωγραφία, Ξένες Γλώσσες, Οικιακή Οικονομία, Χημεία, Μουσική, Εικαστικά κ.ά.

SIACHALOU E.¹, and PAPANIKOLAOU E.¹

¹ Bougas Educational System, High School District of Messinia
e-mail: fbougas@otenet.gr

ABSTRACT

The Environmental Team of our school, worked on an educational programme entitled: “Environment and History: The case of the archeological site in Akovitika”. It was an attempt to approach both the environment and the history of the “double” archeological site of Akovitika in Kalamata. Despite its significance the site is unknown, not only nationally but unfortunately locally too. The decision to combine the study of its history and the study of the natural environment, surrounding the site, was taken with some difficulty and reservation given that this particular site is not completely excavated and therefore the bibliography concerning it is limited. The site suffers from indifference and neglect and is covered with water and litter especially during winter. All these, raised our concern to do something about it. The study of the site has two goals: a) to get acquainted with the site and sensitize students to the archeological site and b) to make the particular site known and sensitize the local authorities and citizens for the aesthetic improvement of the area. The young students of our environmental team became archeologists, “journalists” and “tourist guides”.

Λέξεις κλειδιά: Περιβάλλον, Ιστορία, Αειφορική διαχείριση της φύσης, Σεβασμός και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, Διαθεματική προσέγγιση του αντικειμένου, Συνεργασία – αλληλεπίδραση.

1. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Η ζοηρή επιθυμία των μαθητών για αισθητική αναβάθμιση του αρχαιολογικού χώρου των Ακοβιτικών, λόγω της γειννίασης του χώρου με το σχολείο και λόγω της βεβαιότητας των μαθητών ότι η ανάδειξη του χώρου, του οποίου είναι μεγάλη η αρχαιολογική αξία, θα καλλιεργήσει την περιβαλλοντική νοοτροπία των συμπολιτών τους και θα ενισχύσει την τοπική οικονομία της Μεσσηνίας πυροδότησε την έναρξη των εργασιών του προγράμματος. Θεώρησαν εξαιρετικά ενδιαφέροντα το συνδυασμό της περιβαλλοντικής αγωγής, της ιστορίας και της αρχαιολογίας και πίστεψαν ότι είναι χρέος τους να καταστήσουν το χώρο στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, μιας και η απουσία της κρατικής μέριμνας ήταν γι' αυτόν παντελής επί σειρά ετών.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Πολυποίκιλη και απαιτητική ήταν η στοχοθεσία του προγράμματος. Ξεκινώντας από τους γνωστικούς – επιστημονικούς στόχους έγινε προσπάθεια οι μαθητές να κατανοήσουν την άρρηκτη σχέση του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος, τη σημασία της προστασίας της βιοποικιλότητας και τους κινδύνους από την καταστροφή της φύσης. Μελετώντας οι μαθητές τον αρχαιολογικό χώρο πληροφορήθηκαν για το πώς οι αρχαίοι Έλληνες αντιμετώπιζαν τη φύση και εξήγαγαν πολύτιμα συμπεράσματα για τον τρόπο που ο σύγχρονος άνθρωπος οφείλει να αντιμετωπίζει το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον.

Ήρθαν σε επαφή με την τοπική ιστορία, εξοικειώθηκαν με την επιστημονική μεθοδολογία, προσέγγισαν κριτικά διάφορα κείμενα, ιστορικές πηγές, μαρτυρίες, έγγραφα και γενικά διεύρυναν τις γνώσεις τους, μέσω της βιωματικής μάθησης. Παράλληλα μέσα από τις εργασίες του προγράμματος οι μαθητές βγήκαν ωφελημένοι συναισθηματικά, καλλιεργησαν τα ψυχικά τους χαρίσματα, ευαισθητοποιήθηκαν για την προστασία του χώρου, ένιωθαν ψυχική ικανοποίηση κάθε φορά που επιτύγχαναν τους επιμέρους στόχους που είχαν θέσει και τελικά απέκτησαν αυτοεκτίμηση βλέποντας ότι μπορούν να παρεμβαίνουν στη λήψη αποφάσεων που θα επηρεάσουν τη διατήρηση των πολιτιστικών μνημείων και του φυσικού περιβάλλοντος.

Ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι της στοχοθεσίας μας υπήρξε η επαφή των μαθητών με φορείς και με τους συμπολίτες τους, ο χειρισμός μηχανημάτων και η κοινωνική δράση που ανέπτυξαν.

Η προσπάθεια να γίνουν οι μαθητές ενεργοί πολίτες, να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να αναπτύξουν την αυτενέργειά τους αναλαμβάνοντας και το βάρος των επιλογών τους, η καλλιέργεια της κοινωνικής ευθύνης του μαθητή και η προετοιμασία του για πλήρη συμμετοχή στα κοινά και για επίδειξη ενεργού ενδιαφέροντος για την πορεία της ανθρωπότητας ήταν στόχοι που σηματοδότησαν από την αρχή ως το τέλος τις εργασίες του προγράμματός μας.

3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η κύρια μέθοδος που εφαρμόστηκε για την υλοποίηση του προγράμματος ήταν η μέθοδος Project, με βάση την οποία οι μαθητές αυτενεργούσαν, επέλεξαν τις ενέργειές τους, σχεδίαζαν τα βήματά τους και αναλάμβαναν πρωτοβουλίες βάσει των βιωμάτων και των εμπειριών τους. Ο εκπαιδευτικός στα πλαίσια της μεθόδου αυτής συντόνιζε απλώς τις κινήσεις και τις δραστηριότητες αποβάλλοντας τον παραδοσιακό του ρόλο ως φορέας εξουσίας.

Σπουδαία σημασία για τη γνωστική πλευρά του θέματος ήταν η βιβλιογραφική έρευνα που έλαβε χώρα στη λαϊκή βιβλιοθήκη της Καλαμάτας, στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Καλαμάτας, στη σχολική βιβλιοθήκη, στα Γενικά Αρχεία του Κράτους. Οι μαθητές ακόμα με την άδεια της οικείας

εφορείας αρχαιοτήτων επισκέφτηκαν το χώρο πατώντας με προσοχή ανάμεσα στα ερείπια, άγγιξαν το μνημείο και κατέγραψαν τις παρατηρήσεις και τα συναισθήματά τους.

Φωτογραφία 1. Οι μαθητές συμμετέχουν στις ανασκαφικές εργασίες στον αρχαιολογικό χώρο των Ακοβιτικών

Χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα η συζήτηση και το περιβαλλοντικό μονοπάτι που τους έδωσε τη δυνατότητα να καταγράφουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα τι είδους σκουπίδια υπάρχουν στο χώρο και αν είναι επαρκής η σήμανση.

Φωτογραφία 2. Η εγκατάλειψη του αρχαιολογικού χώρου

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Σε πρώτη φάση συγκροτήθηκε η ομάδα και έγιναν δραστηριότητες αλληλογνωριμίας, συζήτηση για ανταλλαγή απόψεων με στόχο την επιλογή θέματος και η παρουσίαση του πλαισίου και της κατεύθυνσης των εργασιών. Ενδιαφέρον είχε ότι πολλές από τις δραστηριότητες που έγιναν και θα εκτεθούν παρακάτω προτάθηκαν από τους ίδιους τους μαθητές, αρκετοί από τους οποίους

γνώριζαν το πρόβλημα του χώρου των Ακοβιτικών λόγω των εργασιών του περυσινού προγράμματος.

Στα πλαίσια της δεύτερης φάσης επισκεφτήκαμε τον αρχαιολογικό χώρο, όπου οι μαθητές εξέφρασαν την αγανάκτησή τους για την αισθητική του περιβάλλοντός του και στη συνέχεια άρχισαν να συλλέγουν και να επεξεργάζονται τις πληροφορίες που υπάρχουν για το χώρο αυτό, αντλώντας τες από ποικίλες πηγές. Παράλληλα συνέλεξαν στοιχεία για τη φύση, για τη ρύπανση του περιβάλλοντος, για την αειφορική διαχείριση της φύσης και άλλα σχετικά.

Ακολούθησε επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Καλαμάτας και μελέτη των προθηκών για τα Ακοβίτικα και εκπαιδευτική εκδρομή στον αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Μεσσήνης και στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μαυροματίου για να διαπιστώσουν τα παιδιά την ιστορική συνέχεια.

Μια ενδιαφέρουσα επίσκεψη πραγματοποιήθηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας όπου οι μαθητές ενημερώθηκαν για τη νεολιθική εποχή, στο τέλος της οποίας υπάγεται χρονικά το Πρωτοελλαδικό Μέγαρο, και για τα γεωμετρικά χρόνια, στη διάρκεια των οποίων οικοδομείται το Ιερό του Ποσειδώνα. Ακόμη υποδέχτηκαν στο Σχολείο συνεργάτες του προγράμματος οι οποίοι ενημέρωσαν τα παιδιά πάνω σε θέματα της ειδικότητάς τους που άπτονται του θέματος της εργασίας τους και έκαναν ενδιαφέρουσες συζητήσεις μαζί τους. Στη συνέχεια έκαναν επίσκεψη στο ΚΠΕ Καλαμάτας, όπου παρακολούθησαν πρόγραμμα με τίτλο «Ο κύκλος των χαμένων υλικών» και μέσα από βιωματικές ασκήσεις και παιχνίδια ενημερώθηκαν για το πρόβλημα των απορριμμάτων και την αντιμετώπισή του. Επίσης επισκέφθηκαν το εργοστάσιο διαχωρισμού των απορριμμάτων των μπλε κάδων (ανακύκλωσης), όπου ξεναγήθηκαν και ενημερώθηκαν από τους αρμοδίους. Ακόμη πήραν συνέντευξη μέσω e – mail από Γερμανό συνεργάτη του προγράμματος συνεργαζόμενοι με τα ξενόγλωσσα τμήματα του Σχολείου.

Στα πλαίσια της τρίτης φάσης επεξεργάστηκαν φυλλάδια στα οποία κατέγραψαν τις πληροφορίες που συγκέντρωσαν από τις έρευνές τους για τον αρχαιολογικό χώρο και φιλοτέχνησαν πινακίδες για τη σήμανση του αρχαιολογικού χώρου, κρίνοντας τις υφιστάμενες αντιαισθητικές και ανεπαρκείς.

Φωτογραφία 3. Πινακίδα σήμανσης του αρχαιολογικού χώρου.

Επίσης ολοκλήρωσαν την εικονική αναπαράσταση του Ιερού του Ποσειδώνα και τέλος εκτύπωσαν το βιβλίο της εργασίας τους καταγράφοντας όλες τις πληροφορίες για τον αρχαιολογικό χώρο και το φυσικό περιβάλλον του.

Στα πλαίσια της τέταρτης φάσης οι μαθητές της περιβαλλοντικής ομάδας παρουσίασαν το πρόγραμμά τους και τα συμπεράσματα των εργασιών τους στο ευρύ κοινό σε ημερίδα που έλαβε χώρα στο Σχολείο κερδίζοντας θερμό χειροκρότημα από τους παρισταμένους, ενημέρωσαν για τις εργασίες τους τα τοπικά μέσα ενημέρωσης και έστειλαν έγγραφα σε δημόσιες υπηρεσίες καταγράφοντας τις προτάσεις τους για την αισθητική αναβάθμιση του χώρου και του φυσικού του περιβάλλοντος και την προβολή και ανάδειξή του.

5. ΔΡΑΣΕΙΣ –ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Οι δράσεις των μαθητών κινήθηκαν σε δύο επίπεδα, το κοινωνικό και το φυσικό περιβάλλον. Έλεγξαν τη ρύπανση του χώρου και επισήμαναν την κατάστασή του: εγκατάλειψη, σκουπίδια, ανεπαρκής φύλαξη, πλημμύρισμα του χώρου από τα νερά της βροχής κατά τους χειμερινούς μήνες, αντιαισθητική ή ανεπαρκής σήμανση και περίφραξη.

Κατάρτισαν ερωτηματολόγια που μοίρασαν στο κοινό της πόλης, για να διαπιστώσουν πόσο γνωστός είναι ο αρχαιολογικός χώρος, τράβηξαν φωτογραφίες διοχετεύοντάς τες στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και παρέστησαν σε συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου Καλαμάτας παρουσιάζοντας την αξία και διαμαρτυρόμενοι για την κατάσταση του χώρου.

Φωτογραφία 4. Στο Δημοτικό Συμβούλιο Καλαμάτας

Φωτογραφία 5. Ενημέρωση του καλαματιανού κοινού για τον καθαρισμό του χώρου από τους μαθητές της Π.Ε.

Διένειμαν φυλλάδια για τον αρχαιολογικό χώρο, έκαναν επιτόπου ξενάγηση στους ενδιαφερόμενους, μίλησαν σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές και εφημερίδες και οργάνωσαν συμβολικό καθαρισμό του χώρου αφού πρώτα ενημέρωσαν για την ενέργειά τους αυτή το καλαματιανό κοινό με αφίσες και προσκλήσεις που επιμελήθηκαν οι ίδιοι.

Προέβαλαν τον αρχαιολογικό χώρο με κάθε μέσο και άσκησαν πίεση στους αρμόδιους φορείς για βελτίωση του υφιστάμενου δρόμου και της σήμανσης, ώστε να είναι ταιριαστά με τον αρχαιολογικό χώρο και το περιβάλλον.

6. ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η αξιολόγηση του προγράμματος διενεργήθηκε σε τρία στάδια:

Στην αρχική φάση διανεμήθηκε ερωτηματολόγιο στους μαθητές για να διερευνηθούν οι γνώσεις τους για τον αρχαιολογικό χώρο και τα προβλήματα (ρύπανσης και αισθητικής) του περιβάλλοντός του.

Στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια του προγράμματος, έλαβε χώρα η διαμορφωτική αξιολόγηση, ώστε να ελέγχεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα η πορεία του προγράμματος. Οι μαθητές έκριναν οι ίδιοι τις εργασίες, πρότειναν ενέργειες και αναλάμβαναν πρωτοβουλίες, ενώ διενεργούνταν συζητήσεις με τον έναν καθηγητή να συντονίζει και τον άλλο στο ρόλο του παρατηρητή. Τηρήθηκε ημερολόγιο, οι μαθητές παρουσίαζαν γραπτά και προφορικά τις παρατηρήσεις τους και καλούνταν συνεχώς να διατυπώνουν τη γνώμη τους δεχόμενοι ερωτήσεις και ίσως κριτική από τα άλλα μέλη της ομάδας. Η πρόσληψη των δεδομένων και η κατανόηση του θέματος ελέγχονταν με ερωτηματολόγιο (άμεσα) αλλά και με έμμεσο τρόπο: Οι μαθητές καλούνταν να παρουσιάσουν ένα έργο τους (με βάση το γραπτό λόγο, τη ζωγραφική κ.ά.) που να αντιπροσωπεύει τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους από το πρόγραμμα.

Πίνακας 1. Ερωτηματολόγιο για τον έλεγχο της προόδου των μαθητών

Ερωτήσεις	Απαντήσεις στην αρχή του προγράμματος		Απαντήσεις στο τέλος του προγράμματος	
1. Γνωρίζετε ότι υπάρχει αρχαιολογικός χώρος στα Ακοβίτικα;	8 ναι 15 όχι	34,78% ναι 65,21% όχι	23 ναι	100% ναι
2. Γνωρίζετε τι περιλαμβάνει ο αρχαιολογικός χώρος των Ακοβιτικών;	3 ναι 20 όχι	13,04% ναι 86,95% όχι	23 ναι	100% ναι
3. Έχετε επισκεφθεί τον αρχαιολογικό χώρο στα Ακοβίτικα;	23 όχι	100% όχι	23 ναι	100% ναι
4. Θα σας ενδιέφερε ο χώρος αυτός να γίνει γνωστός;	23 ναι	100% ναι	23 ναι	100% ναι
5. Συμφωνείτε με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος των Ακοβιτικών;	23 ναι	100% ναι	23 όχι	100% όχι
6. Προσβάλλει την αισθητική σας η υπάρχουσα κατάσταση του αρχαιολογικού χώρου;	23 όχι	100% όχι	23 ναι	100% ναι

Στην τελική αξιολόγηση, οι μαθητές απάντησαν στο αρχικό ερωτηματολόγιο ξανά και διαπιστώθηκε η πρόοδος που είχε γίνει. Επίσης αξιολόγησαν οι ίδιοι με ερωτηματολόγιο που τους μοιράστηκε το πρόγραμμα και φάνηκε η πολύ θετική τους άποψη για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Φάνηκε ακόμη ότι έχουν πάρει πολύ προσωπικά το θέμα του προγράμματος (την προστασία και την ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου των Ακοβιτικών στα πλαίσια της

αιφορικής διαχείρισης και του σεβασμού του φυσικού περιβάλλοντος) και δεν εξέλειψε το ενδιαφέρον τους για τα Ακοβίτικα ακόμη και μετά την ολοκλήρωση των εργασιών του προγράμματος.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την υλοποίηση του προγράμματος υπήρξαν πολύ χρήσιμα.

A. Ως προς το θέμα του προγράμματος:

Οι μαθητές διαπίστωσαν ότι ο συγκεκριμένος αρχαιολογικός χώρος είναι εγκαταλειμμένος στο έλεος της φύσης, των καιρικών φαινομένων και της αδιαφορίας των ανθρώπων που πετούν σκουπίδια γύρω από αυτόν διαταράσσοντας την οικολογική ισορροπία και την αισθητική του πολιτιστικού μνημείου: Ήρθαν αντιμέτωποι με την αδιαφορία πολλών συμπολιτών τους και μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης για τον αρχαιολογικό χώρο και το καθαρό φυσικό περιβάλλον. Αγανάκτησαν με τον τρόπο που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος άνθρωπος το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και επιβεβαίωσαν έτσι την πολύ καλή επιλογή του θέματος. Ένωσαν περήφανοι που συνέβαλαν στο να γίνει γνωστός –τουλάχιστον πολύ περισσότερο από ό, τι ήταν πριν στους κατοίκους της μεσσηνιακής πρωτεύουσας.

B. Ως προς τη συμμετοχή των μαθητών στο πρόγραμμα:

Οι μαθητές συμμετείχαν με όρεξη και ζήλο στις εργασίες του προγράμματος γοητευμένοι από το θέμα και την κοινωνική και περιβαλλοντική του διάσταση, αλλά και από τη δυνατότητα που είχαν να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, να αυτενεργούν, να δουλεύουν ομαδικά, να συνεργάζονται και να υλοποιούν τους στόχους τους. Η στάση τους ήταν ιδιαίτερα θετική, αφού από την αρχή διαπίστωσαν ότι η υλοποίηση του προγράμματος δεν περιλαμβάνει καμιά από τις διαδικασίες του παραδοσιακού τρόπου διεξαγωγής του μαθήματος.

Αξιοθαύμαστος είναι ο ρυθμός πρόσληψης των γνώσεων που αποκτούσαν αφού ο τρόπος ήταν βιωματικός ή προέκυπταν αυτές ως προϊόν δικής τους έρευνας.

Ενισχύθηκε η αυτοεκτίμησή τους, η πειθαρχία τους και ο βαθμός της ωριμότητας και της κοινωνικοποίησής τους, αφού εντάχθηκαν στην ομάδα ακόμα και παιδιά που μέχρι τότε δεν ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή μέσα σ' αυτήν.

Γ. Ως προς τους καθηγητές:

Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί είδαμε πόσο αποδίδει το να αφήσει ο διδάσκων τον παραδοσιακό ρόλο εξουσίας και να ενταχθεί με σχέσεις ισοτιμίας και αμοιβαιότητας στην ομάδα. Ανακαλύψαμε άγνωστες πτυχές της προσωπικότητας των παιδιών, ικανότητες και δεξιότητες που δύσκολα θα αποκαλύπτονταν στη σχολική τάξη. Διαπιστώσαμε ότι τα παιδιά ανταποκρίνονται μόνο όταν ο εκπαιδευτικός τους ελκύσει το ενδιαφέρον δίνοντας τους τα κατάλληλα ερεθίσματα. Αναθεωρήσαμε απόψεις και κρίσεις για τους μαθητές.

Τέλος, τόσο εμείς όσο και τα παιδιά κάναμε το σχολείο μας να είναι ανοιχτό στην κοινωνία και κερδίσαμε αξέχαστες στιγμές που θα μας δένουν για πάντα μεταξύ μας.

Όσον αφορά τον αντίκτυπο του προγράμματος στην τοπική κοινωνία, θεωρούμε ότι υπήρξε ικανοποιητικός. Τα αποτελέσματα του προγράμματος αλλά και διάφορες εργασίες και δραστηριότητές μας είτε δημοσιεύτηκαν στον τοπικό τύπο είτε προβλήθηκαν από την τοπική ραδιοτηλεόραση. Παρουσιάσαμε το πρόγραμμά μας σε ανοιχτή εκδήλωση στο κοινό της πόλης, αφού πρώτα φροντίσαμε να γνωστοποιήσουμε την ημερίδα παρουσίασης του προγράμματος.

Παράλληλα χορηγήσαμε CD rom σε όσους βοήθησαν στη διενέργεια του προγράμματος και ενημερώσαμε αρκετούς από τους εμπλεκόμενους φορείς. Έχουμε κερδίσει τη συμπαράσταση μελών του δημοτικού και νομαρχιακού συμβουλίου και την επιδοκιμασία και στήριξη του

δημάρχου. Αποσπάσαμε συγχαρητήρια από πολλούς φορείς και ιδιώτες της πόλης μας και περιμένουμε τώρα να δούμε στα προγράμματα σε ποιους συνδυασμούς από όσους θέτουν υποψηφιότητα για τις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές θα υπάρχει αναφορά στα έργα που πρέπει να γίνουν στα Ακοβίτικα.

Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του Σχολείου μας, συγκινημένος από τη δουλειά και τη θέρμη των παιδιών, προθυμοποιήθηκε να καταβάλει το ποσό (εξολοκλήρου ή ένα μεγάλο μέρος του) που απαιτείται για τον καθαρισμό και τη γενικότερη αισθητική αναβάθμιση του χώρου, αρκεί να δοθεί έγκριση από τις αρμόδιες αρχές.

Είναι πάντως σίγουρο ότι θορυβήσαμε πολλούς συμπολίτες μας για την ανάγκη προστασίας του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος, τους δείξαμε το χώρο καθώς η πλειοψηφία των κατοίκων της πόλης μας αγνοούσε την ύπαρξή του. Σ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς πολλοί συμπολίτες μας επισκέφτηκαν το χώρο μόνοι τους ή ξεναγημένοι από εμάς και πολλοί μας βοήθησαν οικιοθελώς σε διάφορες φάσεις των εργασιών μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Πausanias, *Ελλάδος Περιήγησις*, τόμος Μεσσηνιακά – Ηλιακά, Εκδοτική Αθηνών.
2. Hans Walter, *Ο κόσμος της Αρχαίας Αίγυπτος 3000 – 1000 π.Χ.*
3. J. Mylonopoulos, (2003), *Peloponnesos oiketerion Poseidonow. Heiligtümer und Kulte des Poseidon auf der Peloponnes*, σελ. 245ff.
4. Αγγελίδης Ζ., (1994), Είσαγωγή στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Art of text.
5. Κασσωτάκης Μ., (1981), Η αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών, Εκδόσεις Γρηγόρη.
6. Αθανασάκης, Κουσουρής, Κονταράτος, (1999), *Αρχές περιβαλλοντικών Επιστημών*, Ο.Ε.Δ.Β.
7. Αποστολόπουλος Κ., Γεωργιτσογιάννη Ε., Ζαμπέλας Α., Μάταλα Α., Σδραλή Δ., Χονδρογιάννης Γ., (2004), Οικιακή Οικονομία Α΄ Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β.
8. Αποστολόπουλος Κ., Γεωργιτσογιάννη Ε., Γραβάνη Ζ., Ζαμπέλας Α., Μάταλα Α., Παυλόπουλος Κ., Σδραλή Δ., Χονδρογιάννης Γ., (2004), Οικιακή Οικονομία Β΄ Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β.
9. Γεωργιάδου Τ., Καφετζόπουλος Κ., Προβής Ν., Σπυρέλλης Ν., Χηνιάδης Δ., (2003) *Χημεία Β΄ Γυμνασίου*, Ο.Ε.Δ.Β. : Αθήνα.
10. Γεωργιάδου Τ., Καφετζόπουλος Κ., Προβής Ν., Σπυρέλλης Ν., Χηνιάδης Δ., (2002) *Χημεία Γ΄ Γυμνασίου*, Ο.Ε.Δ.Β. : Αθήνα.
11. Καμαρινού Δ., (2000), *Βιωματική μάθηση στο Γυμνάσιο*.
12. Αλεξοπούλου Ι., Γκλαβάς Σ., (1989), *Σχολείο και περιβάλλον*, Ο.Ε.Δ.Β.
13. Καλογεροπούλου Π., *Τα Πρωτοελλαδικά ΙΙ «Οικοδομήματα με διαδρόμους»: Προτάσεις για τη λειτουργία και τη σημασία τους*.
14. EHAU. Hügge R., Konsola D., (1986), *Early Helladic Architecture and Urbanization. Proceedings of a seminar held at the Swedish Institute in Athens, June 8, 1985 SIMA 76*, Göteborg .
15. Θέμελης Π., *Χώρος και τόπος – Αρχαία Ιθάκη*, Εκδόσεις Περιφέρεια Πελοποννήσου
16. Ζόμπολας Γ., Κομπόση Φ., Παναγόπουλος Γ., Σταματόπουλος Δ., Σταματοπούλου Μ., Τζαμουράνη Κ., *Με τον Πausanias στην Αρχαία Μεσσήνη. Ένας αρχαιολογικός περίπατος για παιδιά*, Εκδόσεις Καλειδοσκόπιο: Αθήνα.